

RAPPORTAGE

**PLANINRICHTING
CENRUM OCHTEN
(NEDER-BETUWE)**

**SECOND OPINION
ARCHEOLOGISCH
BUREAUONDERZOEK**

OPDRACHTGEVER:

**GEMEENTE
NEDER-BETUWE**

A=M Adviespraktijk, 23 oktober 2023

Colofon

A=M Adviespraktijk voor archeologie, ruimtelijke ordening en cultuurhistorie

Titel: Rapportage, Planinrichting centrum Ochten, second opinion archeologisch bureauonderzoek.

Opdrachtgever: Gemeente Neder-Betuwe

Auteur: J.N.W. Breimer

Versie: concept

Datum: 23 oktober 2023

© 2023 A=M Adviespraktijk voor archeologie, ruimtelijke ordening en cultuurhistorie

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden d.m.v. druk, fotokopie of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van A=M Adviespraktijk.

Contactgegevens A=M Adviespraktijk

Contactpersoon: De heer drs. J.N.W. Breimer
Telefoon: 070-3832159 / 06-83247790
E-mail: jan.breimer@a-is-m.nl
Postadres: Groot Hertoginnelaan 87a, 2517 ED, 's-Gravenhage

Contactgegevens opdrachtgever

Organisatie: Gemeente Neder-Betuwe
Contactpersoon: H. Geurts
Adres: Burg. Lodderstraat 20, Opheusden
Telefoon: 0488 - 449 825
E-mail: hangeurts@nederbetuwe.nl

1. INLEIDING

1.1. Aanleiding

De gemeente Neder-Betuwe wil het centrum van Ochten (o.a. rondom het Dokter M. van Drielplein) opnieuw inrichten. Bestaande bebouwing zal worden gesloopt en er zal plaats komen voor meer parkeergelegenheid, een nieuwe supermarkt, een nieuw dorpshuis en wegen en voetgangerszones zullen worden (her)aangelegd. Daarbij wordt ook groen aangebracht/geplant o.a. in de vorm van hagen.

In opdracht van Mees Ruimte en Milieu heeft Hamaland Advies een bureauonderzoek opgesteld voor een deel van het centrum van Ochten. Op onderstaande afbeelding (afb. 1) is het onderzochte plangebied weergegeven.

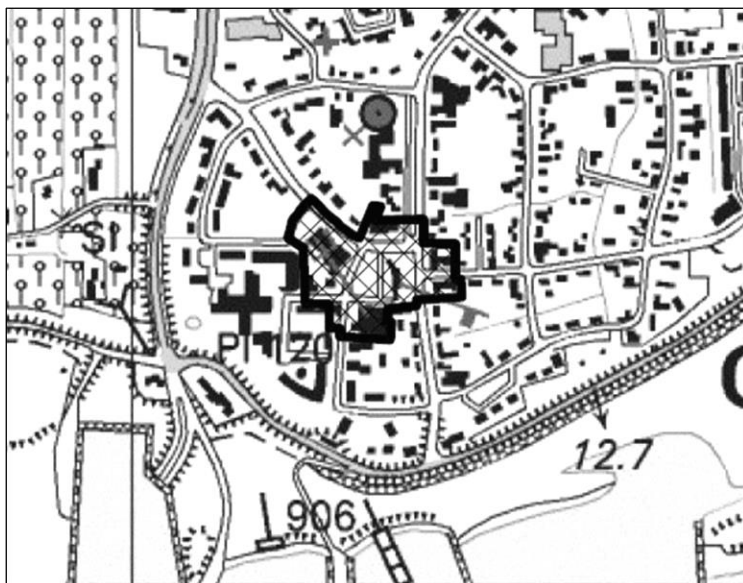
Afb. 1: Het plangebied zoals door Hamaland Advies onderzocht; bron: Hamaland Advies (2022).

Op verzoek van de gemeente Neder-Betuwe (afd. Fysieke pijler) is A=M Adviespraktijk gevraagd dit bureauonderzoek en de daarin opgenomen aanbevelingen kritisch te beoordelen. Deze beoordeling (second opinion) is hieronder weergegeven.

2. ANALYSE

Het eerste wat opvalt aan dit bureauonderzoek is dat het een onderzoek betreft voor een plangebied waarvoor in het verleden (2007) al een bureauonderzoek was opgesteld, plus een daarbij horend booronderzoek.

Het in 2007 – door RAAP archeologisch adviesbureau – onderzochte plangebied is weergegeven op afbeelding 2. De resultaten van dat bureau- en booronderzoek zien we terug in dit bureauonderzoek. In zekere zin betreft het hier een onnodig bureauonderzoek (herhaling/duplicatie van reeds beschikbare gegevens) maar een extra bureauonderzoek – voor in dit geval een wat kleiner plangebied – kan extra informatie opleveren voor de opdrachtgever. Verder op in deze analyse zal een antwoord worden gegeven op deze vraag of dat inderdaad ook het geval is.

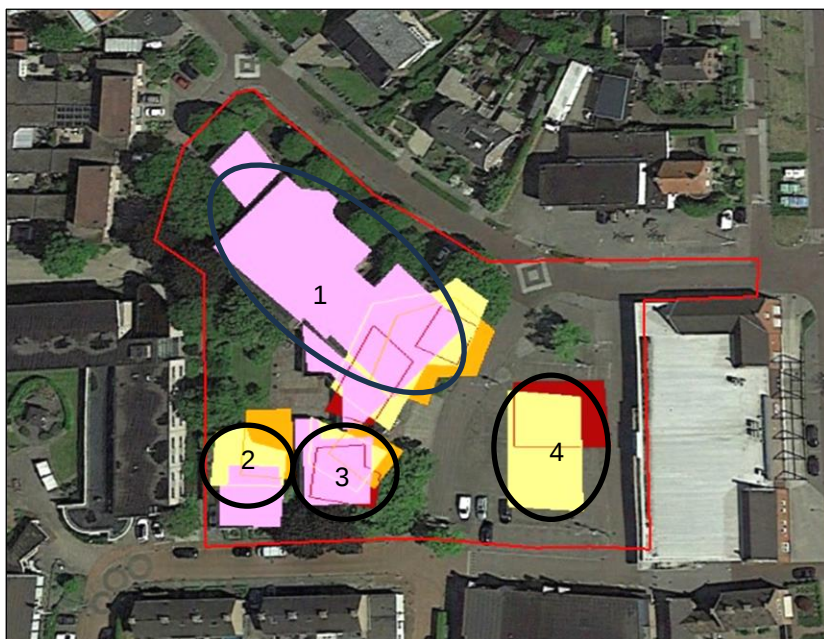

Afb. 2: Het plangebied zoals door RAAP in 2007 onderzocht; bron: RAAP (2007).

Verstoringsen

Ten aanzien van de verstoringen van het plangebied als onderzocht door Hamaland valt het volgende op te merken. Er wordt melding gemaakt van het feit dat het plangebied eind van de 19de eeuw in gebruik was als boomgaard. Niet vermeld wordt dat dit gebruik en de verwijdering daarvan, ten behoeve van latere bebouwing, hoogstwaarschijnlijk een zeker mate van bodemverstoring (ca. 30-40 cm. -mv.) met zich mee zal hebben gebracht. Immers, op in de grond aanwezige boomstronken valt slecht te bouwen.

Latere bebouwing (in de periode vanaf 1950 tot en met heden) wordt in het bureauonderzoek weergegeven op verschillende afbeeldingen. Ook wordt opgemerkt dat verschillende bebouwingen in de loop der tijden ook weer zijn verdwenen. Echter, het beste beeld ten aanzien van de bebouwing – en daarmee ook een beeld van verstoringen als gevolg van bebouwing – krijgen we als we de verschillende bebouwingsperiodes over elkaar heen leggen. Op onderstaande afbeelding is dat weergegeven inclusief de meest recente bebouwing (die overigens zal worden gesloopt).

Afb. 3: Het plangebied met het totaal van bebouwingen in de periode 1950-2023;
brongegevens: www.topotijdreis.nl

Als gevolg van de kaartschalen is dit beeld zeker niet 100% exact, maar het geeft op hoofdlijnen wel een goed beeld dat vier zones (ca. 50-60% van het gebied) in de afgelopen 70-80 jaar is gebruikt voor bebouwing en als gevolg hiervan tot op een bepaalde diepte (70 – 80 cm. -mv?) kan zijn verstoord. Een dergelijk verfijnd beeld ontbreekt in het rapport van Hamaland.

Bouwhistorie

Het kopje 'bouwhistorische waarden' doet merkwaardig aan. Er zijn in het plangebied geen bouwhistorische waarden aanwezig en de inhoud van deze paragraaf gaat feitelijk in op de aanlegdiepte van in het plangebied aanwezige bebouwing. De inhoud van deze paragraaf had beter aangeduid kunnen worden als *'Verstoring als gevolg van bebouwing'*.

Archeologische waarden

Ten aanzien van de paragraaf 2.4 *'archeologische waarden'* kan het volgende worden opgemerkt.

Het is gebruikelijk in een bureauonderzoek ook onderzoeksgegevens te vermelden rondom een plangebied; dat is zeker relevant als in het plangebied zelf geen onderzoek is uitgevoerd. De huidige opsomming van ander in de buurt van het plangebied uitgevoerd onderzoek komt hier nogal plichtmatig over en heeft weinig relevante waarde. De reden daarvan is gelegen in het feit dat voor het plangebied zelf al een bureauonderzoek is opgesteld en er zelfs al booronderzoek is uitgevoerd. Weliswaar voor een groter plangebied, echter maar liefst 5 boringen uit dat groter onderzochte gebied door RAAP vallen ook in het nu met dit bureauonderzoek onderzochte plangebied. De nu opgestelde paragraaf 2.4 *'archeologische waarden'* alsmede het verwachtingsmodel voor het plangebied bevat geen extra informatie dan reeds bekend was uit het onderzoek in 2007 van RAAP.

Van belang in dit geval is ook dat ondanks het aantreffen van enkele archeologische indicatoren in twee boringen - archeologisch puin, houtskool en groengele fosfaatverkleuring en aardewerk uit de Late Middeleeuwen – er geen vindplaats is aangetroffen.

Koppeling met voorgenomen bodemverstoringen?

Een bureauonderzoek als dit, zeker als er al veel archeologische informatie aanwezig is, kan van meerwaarde zijn als gekende bodemingrepen in een plangebied, in dit geval gaat het dan bijvoorbeeld om o.a. de aanleg van een parkeergelegenheid, een nieuwe supermarkt en dorps huis, wegen en voetgangerszones, worden afgezet tegen verwachte archeologische waarden en hun diepteligging. Een voorbeeld: de aanleg van een parkeerterrein zal hoogstens gepaard gaan met een bodemverstoring van 20-40 cm. -mv. Als, zo als in dit geval, wordt geconstateerd dat een archeologisch relevante laag (pas) aanwezig is op 100 cm. -mv. waarom kan de aanleg van een parkeergelegenheid (als dat alleen betegelen betekent en dus geen rioolaanleg) dan niet worden vrijgesteld van nader archeologisch onderzoek? En dat is ook goed mogelijk bij de voorgenomen aanleg van groen en voetgangerszones. En sterker nog: de diepteligging van bebouwing wordt geschat op 83 cm. -mv. Ook die bodemverstoring blijft nog altijd boven de geconstateerde archeologische laag op 100 cm. -mv.

Het bureauonderzoek legt geen koppeling tussen de diepte van de voorgenomen individuele verstoringen en de diepteligging van een archeologische laag. Van maatwerk en maatwerk-advisering is dan ook geen sprake.

Selectie-advies

In 2007 adviseerde RAAP archeologische adviesbureau proefsleufonderzoek te laren uitvoeren om de aard, omvang en kwaliteit van de te verwachten archeologische resten vast te stellen.

Hamaland nu adviseert *"om 'archeologievriendelijk' te gaan bouwen, door de afstand tussen de funderingen en de archeologische laag te vergroten. Dit kan door een bufferzone te hanteren vanaf de top van de archeologische 'vuile' laag. Tijdens telefonisch overleg met regioarcheoloog H.J. van Oort op 8-9-2022 is besproken dat dit een bufferzone van 30 cm dient te zijn, conform de leidraad voor 'archeologie sparend bouwen' van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed¹. Alle werkzaamheden zullen dan boven die gestelde bufferzone moeten plaatsvinden. Dit kan bijvoorbeeld door het plangebied op te hogen tot deze zone veilig is voor de ingrepen. Mocht dit niet*

¹ Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, 2016.

mogelijk zijn wordt geadviseerd om een proefsleuvenonderzoek uit te voeren om de aard en omvang van de eventuele vindplaats vast te stellen.”

A=M Adviespraktijk vindt dit een verwarrend/onduidelijk advies en wel om de volgende redenen:

- Het advies beperkt zich tot *‘funderingen’* m.a.w. tot het bouwen van gebouwen; maar welk advies geeft Hamaland dan tot de aanleg van groen, voetgangerszones, parkeergelegenheid, wegen etc.? Immers: slechts een deel van het plangebied wordt straks opnieuw bebouwd;
- Er wordt gesteld in het advies om het plangebied op te hogen tot een veilige zone; A=M Adviespraktijk ontgaat de logica om een parkeergelegenheid die de bodem slechts zeer beperkt verstoort, op te hogen; dat geldt tevens voor de aanleg van groen en bijvoorbeeld voetgangerszones.

Een principieel bezwaar van A=M Adviespraktijk tegen dit advies – afgezien van de onduidelijkheid over welke soorten bodemingrepen Hamaland nu adviseert – betreft de verwijzing naar de handreiking archeologievriendelijk bouwen van de RCE en het aanhouden van een bufferzone van 30 cm. boven de nu geconstateerde archeologische laag. Een bufferzone wordt in de handreiking duidelijk gekoppeld aan het beschermen van een vindplaats. Dat is ook logisch anders zou de vindplaats op de een of ander wijze toch aangetast kunnen worden. Echter, in dit geval is er nog helemaal geen vindplaats vastgesteld. De handreiking en de daarin genoemde bufferzone zijn dan ook nog helemaal niet van toepassing op deze situatie. En daarbij nogmaals gesteld: welke zin heeft het om grote delen van het plangebied op te hogen als op die locaties de afstand tot een mogelijke archeologische laag, zonder ophoging nog minstens een halve meter bedraagt?

Voorstel selectie-advies A=M Adviespraktijk

- Rekening houdend met de verschillende typen bodemingrepen en de verschillende diepten waarop deze de bodem verstoren,
- rekening houdend met een aangetroffen archeologische laag in een tweetal boringen in het plangebied op een diepte van 100 cm. -mv.,
- rekening houdend dat funderingen van te realiseren bebouwingen (supermarkt en dorpshuis) niet dieper worden aangelegd dan 83 cm. -mv.,
- rekening houdend dat tot op heden geen vindplaats is vastgesteld,
- rekening houdend dat de bodemingrepen die plaatsvinden met de aanleg van groen, voetgangerszones, wegen en een parkeergelegenheid ondieper zijn dan 83 cm. -mv.,

concludeert A=M Adviespraktijk dat het gehele plangebied vrijgegeven kan worden en dat van verder archeologisch onderzoek door de gemeente kan worden afgezien. Dit betreft dus tevens de sloop en aanleg/bouw van een nieuw dorpshuis en de supermarkt. De nu bekende bodemingrepen raken een mogelijk aanwezige archeologische laag immers niet. Deze blijven daarmee in-situ- behouden.

Hierop geldt één uitzondering: rekening houdend met het uitgangspunt dat de aanleg van riolering en nutstraces (kabels en leidingen) de meest diepe verstoringen zijn in het plangebied en nog onbekend is op welke diepte deze worden aangelegd, zal de gemeente bij de aanleg daarvan duidelijk moeten maken dat deze een mogelijke archeologische laag niet verstoren.

Mocht dat wel het geval zijn, dan is de meest pragmatische vorm van nader onderzoek bij het graven van de sleuven voor kabels en leidingen en riolering een archeoloog aanwezig te laten zijn, die de bodemopbouw en mogelijk sporen kan optekenen en mogelijke vondsten kan bergen. Dit in overleg met de civieltechnische medewerker(s). c.q. de uitvoerders.